

Sektor za statistiko cen

INDEKSI CEN ŽIVLJENJSKIH POTREBŠČIN IN UTEŽI ZA GORIVA

Povzetek

Kot glavni kazalec splošne ravni cen oz. za merilo inflacije se vse od leta 1998 v Sloveniji uporablja **indeks cen življenjskih potrebščin (ICŽP)**. Za mednarodne primerjave pa je Statistični urad leta 2001, podobno kot ostale države EU, pričel računati še **harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP)**, katerega obveznost računanja izhaja iz pravnih predpisov EU. Omenjena indeksa sta oblikovana na metodoloških osnovah, ki so primerljive tudi s prakso drugih držav. Obstaja pa ena poglobljena razlika med njima, in sicer je to principih potrošnje prebivalstva, ki jo spremljata in se odraža v utežeh.

Slovenija pri pripravi uteži uporablja enake vire kot ostale države, tj. podatke iz anket o potrošnji gospodinjstev oz. iz nacionalnih računov. Kljub enakim virom pa so lahko razlike med državami glede deležev posameznih skupin, ki sestavljajo indekse cen življenjskih potrebščin, precejšnje. Različne potrošne navade prebivalstva posamezne države, ki so v veliki meri pogojene tudi z njeno razvitostjo in geografsko lokacijo, se namreč odražajo prav v teh utežeh.

Za Slovenijo je na primer značilno, da je delež goriv v košarici potrošnih dobrin, s katerimi spremljamo gibanje cen, med višjimi, med nižjimi pa je npr. delež za prevozne storitve. Razloge za to gre verjetno iskati tudi v tem, da je za Slovenijo značilno relativno veliko število osebnih avtomobilov, ki jih gospodinjstva uporabljajo za prevoz, saj število avtomobilov na 1000 prebivalcev zadnjih nekaj let vseskozi narašča, kot tudi dejstvo, da se po zadnjih podatkih iz leta 2008 že več kot 86 % prevozov v skupnem kopenskem potniškem prometu opravi prav z osebnimi avtomobili. Vse to pa posledično povečuje tudi porabo goriv in izdatke zanj.

Povečevanje vrednosti prodaje kurilnega olja ter motornih goriv in maziv v zadnjih letih pa kažejo podatkih iz trgovine na drobno in statistike energetike.

Indeksi

Za potrebe računanja različnih indeksov, s katerimi spremljamo gibanje drobnoprodajnih cen, Statistični urad RS mesečno zbira cene izbranih izdelkov in storitev na okrog 1200 prodajnih mestih v 4 slovenskih krajih, tj. Ljubljani, Mariboru, Kopru in Novem mestu. Nekatero cene se zbirajo tudi v drugih krajih po Sloveniji, predvsem po telefonu in prek interneta. Košarico izdelkov in storitev, katerih cene so osnova za izračun **indeksa cen življenjskih potrebščin (ICŽP)** in **harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin (HICŽP)**, v letu 2010 sestavlja 666 izbranih izdelkov in storitev (od hrane, oblačil, gospodinjskih aparatov in opreme, zdravil, avtomobilov, različnih storitev ipd.), ki

so v potrošnji prebivalstva najpomembnejši. Mesečno je v izračun indeksov zajetih okrog 16.000 cen.

Kot glavni kazalec splošne ravni cen oz. inflacije se v Sloveniji vse od leta 1998 uporablja **indeks cen življenjskih potrebščin (ICŽP)**. Ta indeks meri spremembe drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev glede na sestavo izdatkov, ki jih domače prebivalstvo namenja za nakupe predmetov končne potrošnje doma in v tujini – to poimenujemo nacionalno načelo porabe.

Z letom 2001 pa je Statistični urad pričel računati še **harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP)**, ki meri spremembe v ravni drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev glede na sestavo izdatkov, ki jih domači in tuji potrošniki namenjajo za nakupe predmetov končne porabe na ozemlju Slovenije – kar imenujemo domače načelo porabe.

Eurostat je harmonizirani indeks začel objavljati v letu 1997. Gre za mednarodno usklajen indeks cen življenjskih potrebščin, katerega obveznost računanja izhaja iz pravnih predpisov EU. Uporablja se za spremljanje gibanja drobnoprodajnih cen in zagotavljanje cenovne stabilnosti na področju EU ter primerjanje inflacijskih stopenj med državami članicami EU. HICŽP so oblikovani na osnovi harmonizirane metodologije in kot taki naj bi **odražali le gibanje cen in razlike v potrošnji prebivalstva v posamezni državi**.

Pravno podlago in metodologijo za računanje tega indeksa zaenkrat določa 18 uredb, katerih zahteve so že upoštevane pri obeh naših indeksih. Dejansko gre za predpise, ki določajo in urejajo metodološke osnove in koncept indeksov, klasifikacijsko shemo, ravni in način objavljanja indeksov, kakovost samega indeksa, uteži, pokritost/zajem indeksa z vidika proizvodov in ozemlja, upoštevanje popustov in razprodaj, obravnavanje zdravstvenih, socialnih in drugih storitev ipd.

Zaradi različnih konceptov potrošnje, ki jo odražata, je pri nas glavna in praktično edina razlika med harmoniziranim (HICŽP) in nacionalnim indeksom cen življenjskih potrebščin (ICŽP) v ponderacijski shemi oz. v utežeh, vendar kot je razvidno iz tabele 1 to bistveno ne vpliva na končni rezultat, saj so letne stopnje rasti cen pri obeh indeksih zelo podobne.

Tabela 1: Letne stopnje rasti cen v %

	ICŽP	HICŽP	ICŽP	HICŽP
	letni indeks		povprečni letni indeks	
2000	8,9	-	8,9	-
2001	7,0	7,0	8,4	8,6
2002	7,2	7,1	7,5	7,5
2003	4,6	4,7	5,6	5,7
2004	3,2	3,3	3,6	3,7
2005	2,3	2,4	2,5	2,5
2006	2,8	3,0	2,5	2,5
2007	5,6	5,7	3,6	3,8
2008	2,1	1,8	5,7	5,5
2009	1,8	2,1	0,9	0,9

Uteži

Uteži pomenijo deleže potrošnje posameznega izdelka oz. storitve v skupni potrošnji in so namenjene tudi merjenju prispevka vpliva spremembe cene posameznega izdelka oz. storitve k skupni spremembi cene.

Od leta 2001 se uteži pri obeh indeksih spreminjajo letno, saj smo se tako pri ICŽP kot tudi HICŽP odločili za verižni tip indeksa. Verižni indeks namreč poleg vsakoletnega spreminjanja uteži omogoča tudi spremembe v košarici izdelkov in storitev.

Za pripravo uteži se pri ICŽP kot glavni vir uporabljajo podatki iz anket o potrošnji gospodinjestev ([SL 2009, tab. 14.2](#)), ki se zlasti v primerih »občutljivih proizvodov« preverjajo in dopolnjujejo še s podatki iz drugih dosegljivih statističnih in nestatističnih virov. Uteži za leto 2010 tako temeljijo na povprečju izdatkov iz ankete za leto 2008, preračunanih s pomočjo indeksov cen na cene iz decembra 2009.

Za pripravo uteži pri HICŽP pa se kot glavni vir uporabljajo podatki o izdatkih gospodinjestev za končno potrošnjo iz nacionalnih računov ([SL 2009, tab. 26.6](#)). Uteži za leto 2010 temeljijo na podatkih za leto 2008, preračunanih na cene iz decembra 2009. Tudi te podatke preverjamo in dopolnjujemo s podatki iz drugih virov.

Kakšni so bili deleži glavnih skupin v obeh indeksih in do kakšnih sprememb je prišlo od 2004 do 2010, je razvidno iz tabele 2.

Tabela 2: Deleži (uteži) glavnih skupin v ICŽP in HICŽP v 2004 in 2010

	ICŽP		HICŽP	
	2004	2010	2004	2010
01 Hrana in brezalkoholne pijače	19,7	16,5	18,5	16,3
02 Alkoholne pijače in tobak	4,8	5,4	6,0	5,3
03 Obleka in obutev	8,5	8,3	7,3	6,8
04 Stanovanje	11,8	12,6	10,8	9,7
05 Stanovanjska oprema	7,2	8,2	6,7	6,9
06 Zdravje	3,7	4,3	3,7	4,1
07 Prevoz	17,0	16,1	17,2	18,5
08 Komunikacije	3,7	4,6	3,3	3,4
09 Rekreativna in kultura	9,4	10,2	9,0	9,0
10 Izobraževanje	1,4	1,2	1,4	1,5
11 Gostinske in nastanitvene storitve	6,3	5,6	9,0	9,8
12 Raznovrstno blago in storitve	6,5	7,1	7,1	8,7

Deleži posameznih skupin so v večini primerov pri obeh indeksih podobni, večje razlike se pojavljajo zlasti pri tistih skupinah, kjer se pojavlja večja potrošnja tujcev tj. na primer pri skupini gostinske in nastanitvene storitve, prevoz in še nekatere druge storitve.

Enake vire za pripravo uteži uporabljajo tudi druge države, s to razliko, da jih nekatere države (npr. Nemčija, ZDA), katerih indeksi cen življenjskih potrebščin so indeksi s fiksno bazo, spreminjajo le vsakih pet let.

Po EU uredbi za to področje podatki za pripravo uteži ne smejo biti starejši od 7 let, letno pa je potrebno preverjati kritične uteži in jih v primeru ugotovljenih večjih sprememb v potrošnji tudi spremeniti. Omenjeno obenem kaže na to, da se potrošnja prebivalstva neke države v krajšem obdobju ne spreminja zelo močno in, da spremembe v utežeh na letni ravni tako nimajo večjega vpliva na skupni indeks. So pa te spremembe in s tem tudi njihov vpliv na indeks mnogo večje v primeru spreminjanja uteži le na vsakih pet ali

celo deset let ter v primeru hitrega gospodarskega razvoja in ekonomskih sprememb v neki državi.

Kot je razvidno iz tabele 3, kjer so prikazani deleži glavnih skupin v HICŽP, pa so mnogo večje razlike med državami.

Tabela 3: Deleži glavnih skupin v HICŽP v državah EU v letu 2010 (v %)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
EU 27	15,6	4,4	6,4	15,3	6,8	3,9	15,0	3,3	10,3	1,2	9,3	8,7
Belgija	16,5	4,3	6,5	13,7	7,6	3,7	14,8	3,3	11,7	0,7	9,0	8,2
Bolgarija	20,1	5,5	3,7	9,2	5,2	5,1	19,9	5,4	5,9	1,1	14,6	4,2
Češka	18,1	9,2	5,0	15,1	6,0	3,3	13,0	4,2	10,7	0,9	7,7	6,7
Danska	12,7	4,2	5,7	17,7	7,0	3,2	16,6	2,4	13,1	0,9	5,7	11,0
Nemčija	11,9	4,6	5,4	23,0	6,1	4,4	15,1	2,9	12,0	1,0	5,2	8,4
Estonija	21,5	7,9	7,8	14,4	4,1	4,2	13,1	4,4	7,1	1,6	7,5	6,3
Irska	13,0	7,4	4,5	9,9	4,5	3,9	14,1	3,8	11,2	2,8	17,8	7,2
Grčija	17,3	4,6	8,7	9,2	6,5	7,4	13,2	4,0	5,3	2,9	14,0	6,9
Španija	18,5	2,8	8,8	11,3	6,9	3,2	13,9	3,8	7,9	1,4	14,5	7,0
Francija	16,0	3,6	5,3	15,0	6,7	4,5	17,5	3,3	10,0	0,6	7,1	10,5
Italija	17,4	3,1	9,6	10,2	9,2	3,8	15,1	3,0	6,9	1,1	12,0	8,7
Ciper	18,2	2,9	8,3	8,4	6,5	5,7	14,1	4,1	7,0	3,1	12,5	9,2
Latvija	23,7	7,1	5,8	14,1	4,5	5,9	13,3	4,9	7,0	1,8	6,7	5,4
Litva	25,0	8,6	6,8	11,7	6,2	6,4	11,5	3,8	6,0	1,7	7,1	5,1
Luxemburg	10,5	11,6	4,2	10,1	8,2	1,9	21,3	2,0	9,1	0,6	8,8	11,7
Madžarska	20,5	8,4	4,4	15,0	5,8	4,8	14,2	4,6	8,4	1,1	8,1	4,9
Malta	17,2	3,3	6,4	8,5	8,1	3,9	14,4	4,9	9,9	1,6	15,0	6,8
Nizozemska	13,8	3,7	6,1	17,0	8,0	2,7	14,1	4,5	12,4	0,7	6,5	10,5
Avstrija	12,8	3,0	5,6	14,6	8,1	5,4	14,2	2,1	11,4	0,9	15,1	7,0
Poljska	21,5	8,2	4,1	20,3	4,9	4,6	9,7	3,4	7,6	1,4	3,3	11,1
Portugalska	17,5	3,1	5,0	10,3	6,0	8,0	16,8	3,2	6,0	2,2	13,7	8,2
Romunija	35,0	8,0	7,4	17,2	5,1	3,2	7,0	5,8	5,1	0,9	1,8	3,5
Slovenija	16,3	5,3	6,8	9,7	6,9	4,1	18,5	3,4	9,0	1,5	9,8	8,7
Slovaška	18,0	5,2	5,4	19,3	7,9	4,3	9,4	4,1	9,4	1,7	7,8	7,6
Finska	15,5	6,5	5,3	15,6	6,2	5,3	15,4	3,4	10,9	0,6	8,5	6,8
Švedska	15,5	4,4	6,6	16,7	6,2	3,9	15,3	3,6	11,7	0,5	7,5	8,2
Velika Britanija	10,8	4,0	5,6	12,9	6,4	2,2	16,4	2,5	15,0	1,9	12,6	9,7

Goriva

Eno od pomembnih podskupin v okviru obeh indeksov cen življenjskih potrebščin pri nas predstavljajo goriva, ki se v skladu s klasifikacijo individualne potrošnje (klasifikacija COICOP/HICP) delijo na 0453 - tekoča goriva (v skupini 04 - stanovanje) ter 0722 - goriva in maziva za pogon prometnih sredstev (v skupini 07 - prevoz).

Kolikšni so bili deleži omenjenih dveh skupin v obeh indeksih v obdobju od 2003 do 2010, je prikazano v tabeli 4.

Tabela 4: Deleži tekočih in pogonskih goriv v ICŽP in HICŽP

	ICŽP			HICŽP		
	0453- Tekoča goriva	0722- Pogonska goriva	Goriva - skupaj	0453- Tekoča goriva	0722- Pogonska goriva	Goriva - skupaj
2003	1,69	5,16	6,85	1,60	6,05	7,65
2004	1,84	5,34	7,18	1,75	6,23	7,98
2005	2,17	5,49	7,66	2,14	6,03	8,17
2006	2,61	5,55	8,16	2,24	6,20	8,44
2007	1,97	5,36	7,33	1,98	6,40	8,38
2008	2,21	5,26	7,47	2,09	6,80	8,89
2009	1,28	4,04	5,32	1,50	5,46	6,96
2010	1,26	4,95	6,31	1,47	7,24	8,71

Pri pripravi uteži za goriva smo pri ICŽP uporabili podatke iz ankete o porabi gospodinjestev, pri HICŽP pa podatke iz nacionalnih računov. Te podatke smo obenem tudi še preverili ter v nekaterih primerih tudi korigirali z informacijami in podatki iz statistike energetike oz. ankete o porabi energije in goriv v gospodinjstvih ter trgovine na drobno. Nekoliko opaznejša razlika v utežeh je pri pogonskih gorivih, in sicer na račun potrošnje tujcev, saj so cene goriv pri nas še vedno nižje kot v nekaterih drugih, predvsem sosednjih državah. V spodnjih tabelah so predstavljene ocene vrednosti porabe goriv, pridobljene iz obeh virov.

Tabela 5: Pregled ocen izdatkov za goriva na podlagi različnih virov podatkov**Ocena na podlagi podatkov iz ankete o porabi v gospodinjstvih (APG)**

	Potrošni izdatki gospodinjestev					
	Skupaj		za tekoča goriva		za pogonska goriva in maziva	
	v mio. EUR	%	v mio. EUR	%	v mio. EUR	%
povprečje 2001-2003 (cene 2003)	9.532,08	100	217,40	2,3	523,24	5,49
povprečje 2002-2004 (cene 2004)	9.966,32	100	221,60	2,2	539,86	5,42
povprečje 2003-2005 (cene 2005)	11.299,21	100	262,49	2,3	606,36	5,37
povprečje 2004-2006 (cene 2006)	11.192,46	100	300,53	2,7	620,67	5,55
povprečje 2007 (cene 2007)	11.906,24	100	272,06	2,3	621,57	5,22
povprečje 2008 (cene 2008)	13.373,01	100	336,59	2,5	673,50	5,04

Ocena na podlagi podatkov iz nacionalnih računov (NR)

	Skupaj izdatki	Izdatki za tekoča goriva		Izdatki za goriva in maziva	
	v mio. EUR	v mio. EUR	%	v mio. EUR	%
2003	11.802,59	207,36	1,8	675,97	5,7
2004	13.039,10	225,69	1,7	745,60	5,7
2005	13.882,04	277,62	2,0	871,06	6,3
2006	14.495,54	278,15	1,9	1.005,22	6,9
2007	16.090,23	272,42	1,7	1.103,40	6,9
2008	17.544,44	342,95	2,0	1.283,05	7,3

Pri nas se je delež goriv v obdobju od 2004 do 2008 povečeval, v letu 2009 se je znižal in nato v letu 2010 ponovno povečal. V spodnji tabeli (tabeli št. 6) lahko vidimo, da je bilo podobno gibanje tudi v večini ostalih držav EU. Nižji delež v letu 2009 je bil predvsem posledica znižanja cen naftnih derivatov v letu 2008. Največji delež goriv v HICŽP imata sedaj Luxemburg in Slovenija (8,7 %), več pa je razvidno iz same tabele.

Tabela 6: Deleži goriv v HICŽP v letih 2004 - 2010

	2004	2007	2008	2009	2010
EU	4,1	4,9	5,1	4,4	4,8
Belgija	4,9	5,3	6,0	4,7	6,8
Bolgarija	2,8	6,6	7,9	6,7	8,5
Češka	3,6	4,5	4,7	3,3	4,3
Danska	4,6	4,0	4,3	3,9	4,4
Nemčija	4,7	5,4	5,6	4,6	5,1
Estonija	5,5	4,7	5,1	4,2	5,1
Irska	4,3	5,1	5,8	4,8	5,6
Grčija	4,8	5,7	5,8	5,8	5,8
Španija	5,4	6,0	6,2	6,5	6,3
Francija	4,4	5,0	5,2	4,4	4,5
Italija	3,0	4,8	4,9	4,0	4,0
Ciper	6,2	7,7	7,8	7,9	6,8
Latvija	3,6	3,7	4,8	4,1	5,6
Litva	4,5	5,1	5,6	4,1	5,5
Luxemburg	6,7	9,0	10,1	8,5	8,7
Madžarska	4,9	5,2	5,5	5,3	5,6
Malta	3,1	3,6	3,9	4,0	4,0
Nizozemska	3,7	4,5	5,0	4,1	4,8
Avstrija	3,6	4,5	5,3	3,9	4,1
Poljska	5,5	5,2	3,9	3,4	3,8
Portugalska	4,2	5,2	5,8	5,8	6,5
Romunija	4,0	3,8	3,9	3,3	3,9
Slovenija	8,0	8,4	8,9	7,0	8,7
Slovaška	3,5	3,1	2,9	2,4	3,1
Finska	4,6	5,2	5,7	4,8	5,3
Švedska	5,4	5,2	5,1	4,4	4,7
Velika Britanija	2,7	3,7	4,0	3,6	4,3

Naraščanje porabe goriv pri nas in s tem tudi izdatkov zanje je v veliki meri zagotovo tudi posledica naraščanja števila osebnih avtomobilov na prebivalca in s tem vedno večjega števila avtomobilov, ki jih uporabljajo fizične osebe, in povečevanja deleža prevozov z osebnimi avtomobili v skupnem potniškem prometu. V primeru tekočih goriv pa dejstva, da se je za ogrevanje namesto premoga vse več uporabljalo prav kurilno olje.

Tabela 7: Pomembnejši kazalniki s področja cestnega transporta

	Št. osebnih avtomobilov na 1000 prebivalcev	Št. osebnih avtomobilov v uporabi fizičnih oseb	Delež prevoza z osebnimi avtomobili v skupnem kopenskem potniškem prevozu
2003	456	855.780	83,5
2004	468	881.036	84,7
2005	479	909.665	85,4
2006	488	931.138	85,6
2007	501	961.669	85,8
2008	487	989.332	86,2
2009	490	1.003.183	-

Tabela 8: Delež izdatkov za osebno mobilnost po gospodinjstvih v EU, 2007-2008

	2007			2008		
	Nakup vozil	Delovanje osebnih prevoznih sredstev	Javni promet	Nakup vozil	Delovanje osebnih prevoznih sredstev	Javni promet
EU	4,3	6,9	2,5	4,0	7,0	2,5
Belgija	3,5	7,4	1,1	3,5	7,4	1,1
Bolgarija	:	:	:	:	:	:
Češka	3,5	5,7	2,6	3,3	5,5	2,7
Danska	6,1	6,4	1,2	5,3	6,3	1,2
Nemčija	5,1	6,4	2,5	4,8	6,4	2,6
Estonija	3,7	7,4	2,9	2,3	9,8	4,0
Irska	5,1	4,8	2,6	4,4	5,1	2,7
Grčija	4,7	3,4	2,3	4,5	3,4	2,5
Španija	3,9	5,8	2,0	:	:	:
Francija	3,8	8,8	2,1	3,5	8,9	2,1
Italija	3,9	7,6	1,8	3,3	7,8	1,8
Ciper	7,1	5,0	3,6	6,7	5,5	3,4
Latvija	3,8	6,1	2,6	0,4	1,5	2,3
Litva	3,1	11,0	2,6	:	:	:
Luxemburg	7,3	10,9	0,7	7,2	11,3	0,7
Madžarska	5,4	8,0	2,2	4,9	8,5	2,2
Malta	3,9	6,6	3,0	3,3	6,7	2,9
Nizozemska	3,5	6,5	1,9	:	:	:
Avstrija	3,7	6,6	2,5	:	:	:
Poljska	2,5	4,3	2,1	2,9	4,4	2,1
Portugalska	:	:	:	:	:	:
Romunija	3,4	8,2	4,4	:	:	:
Slovenija	6,2	8,8	1,1	6,0	9,1	1,1
Slovaška	1,5	3,9	2,1	1,6	3,8	2,2
Finska	3,6	5,9	2,2	3,5	6,0	2,2
Švedska	:	:	:	:	:	:
Velika Britanija	5,0	6,5	3,9	4,5	6,8	4,1

Kot je razvidno iz tabele 8, kjer so prikazani deleži izdatkov za osebno mobilnost po gospodinjstvih v EU, spada Slovenija med države z največ porabljenimi sredstvi za nakup vozil in delovanje osebnih prevoznih sredstev in med države z najmanj porabljenimi sredstvi za javni promet.

Pripravili: Ema Mišič, Mojca Maček Kenk, Jaka Erpič

Ljubljana, 6. julij 2010